

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 64.707.082

Національного університету цивільного
захисту України,

доктору психологічних наук, професору

Геннадію ГРИБЕНЮКУ

м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, 18034

ВІДГУК

офіційного опонента, провідного наукового співробітника науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України навчально-наукового інституту роботи з персоналом Національної академії Національної гвардії України, кандидата психологічних наук, старшого наукового співробітника **МАЦЕГОРИ Яніни Володимирівни** на дисертаційну роботу **БУЛАЙТИСА Андрія Віталійовича** «Психологічні засади надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС в умовах воєнного стану», яка подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія»

1. Тема дисертаційного дослідження відзначається безперечною актуальністю та своєчасністю. В умовах воєнного стану професійна діяльність піротехніків ДСНС набуває стратегічного значення, водночас її психологічна ціна суттєво зростає. Автор слушно фокусує увагу на теоретико-емпіричному обґрунтуванні надійності як інтегральної характеристики фахівця. Масштабне мінне забруднення територій та постійна екстремальність умов роботи потребують не просто «безпомилковості», а глибокої психологічної стійкості, що й зумовлює нагальну потребу в розробці представлених у роботі наукових засад.

У такому контексті феномен надійності професійної діяльності піротехніків постає як системна психологічна характеристика, що визначає здатність фахівця підтримувати стабільність психічного функціонування, зберігати точність дій і адекватність рішень в умовах невизначеності, ризику та високої відповідальності. Помилки у піротехнічній діяльності можуть мати критичні наслідки, що актуалізує потребу у цілісному науковому осмисленні психологічних засад забезпечення безпомилковості та ефективності професійних дій.

Попри наявність численних досліджень, присвячених діяльності фахівців екстремального профілю, проблемам стресу, психологічної адаптації та готовності, питання надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС з урахуванням специфіки гуманітарного розмінування та умов воєнного стану залишається мало вивченим.

У зв'язку з цим наукове обґрунтування психологічних засад формування і підтримання надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС, визначення її структури, чинників і критеріїв оцінювання, а також розроблення заходів психологічного впливу є актуальним науково-практичним завданням, важливим для розвитку психології діяльності в особливих умовах.

Наукове дослідження дисертанта виконувалось відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету цивільного захисту України у межах науково-дослідної роботи «Психологічні аспекти самовдосконалення та саморозвитку фахівців екстремального профілю діяльності», (№ ДР 0121U000009), в якій здобувач був відповідальним виконавцем.

Скориговану тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол № 1 від 26 вересня 2025 року).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи є високим і забезпечується логічною послідовністю побудови дослідження, коректністю завдань, визначенням методологічних засад та адекватним добром методів теоретичного й емпіричного аналізу. Теоретичні положення роботи ґрунтуються на критичному аналізі вітчизняних і зарубіжних наукових підходів до проблеми надійності професійної діяльності та її психологічних детермінант. Зазначений підхід дозволив автору уточнити зміст ключових понять, обґрунтувати міждисциплінарний характер феномену надійності та запропонувати авторську структуру надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС. Обґрунтованість наукових положень посилюється чітким співвіднесенням теоретичних узагальнень зі специфікою практичних етапів гуманітарного розмінування, умовами воєнного стану та рівнем професійного ризику, що забезпечує внутрішню узгодженість теоретичної структурно-функціональної моделі досліджуваного феномену.

Висновки та практичні рекомендації дисертації є логічно обґрунтованими відповідно до отриманих емпіричних результатів і підтверджені релевантною математично-статистичною обробкою даних із використанням параметричних і непараметричних критеріїв, а також показників розміру ефекту. Репрезентативність вибірки, застосування трирівневої системи оцінювання надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС забезпечили достатню надійність і валідність отриманих результатів. Обґрунтованість рекомендацій підтверджується результатами експериментальної перевірки ефективності розробленої програми соціально-психологічного тренінгу, яка продемонструвала статистично значущі позитивні зміни в показниках емоційно-вольової, функціональної та соціальної надійності піротехніків. Практична спрямованість висновків і рекомендацій підкріплена актами впровадження та можливістю їх

використання в системі психологічного супроводу, професійного відбору та підготовки фахівців піротехнічних підрозділів ДСНС.

3. Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Викладені в дисертації наукові положення, висновки і практичні рекомендації є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Мета дослідження сформульована коректно, логічно та змістовно. Вона поєднує теоретико-методологічний аналіз проблеми надійності з емпіричним вивченням психологічних засад її забезпечення у професійній діяльності піротехніків ДСНС, що свідчить про комплексний характер наукового пошуку. Позитивним є те, що автор не обмежується виключно констатацією емпіричних результатів, а передбачає розроблення шляхів оптимізації надійності професійної діяльності, що підсилює практичну спрямованість роботи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній психологічній науці:

- проведено комплексний аналіз феномену надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС в аспекті психологічного аналізу практичних етапів її виконання;

- запропоновано алгоритм піротехнічної діяльності як структуровано впорядковану систему послідовних етапів професійної діяльності піротехніків з оцінкою можливих помилок на кожному з них;

- розроблено структурно-функціональну модель надійності професійної діяльності фахівців піротехнічних підрозділів ДСНС в умовах воєнного стану.

уточнено: соціально-психологічні детермінанти помилок як індикаторів надійності професійної діяльності піротехніків в умовах воєнного стану;

набули подальшого розвитку:

- сучасні підходи в межах психологічного супроводу професійної діяльності фахівців піротехнічних підрозділів ДСНС в умовах воєнного стану;

- уявлення про структуру надійності професійної діяльності фахівця-піротехніка.

4. Значення роботи для практичної діяльності та шляхи використання результатів дослідження.

Отримані автором результати мають вагоме прикладне значення та характеризуються високим рівнем практичної спрямованості. Вони можуть бути ефективно використані в системі психологічного супроводу фахівців піротехнічних підрозділів – як персоналу ДСНС, так і працівників інших дотичних служб, діяльність яких пов'язана з виконанням завдань підвищеної небезпеки. Запропоновані методи є особливо актуальними в умовах воєнного стану, оскільки сприяють підвищенню надійності професійної діяльності, збереженню психічної стійкості та забезпеченню безпеки під час виконання службових обов'язків.

Заслуговує на позитивну оцінку те, що в роботі узагальнено та систематизовано дані щодо професійно важливих якостей піротехніків, які забезпечують надійність їхньої професійної діяльності. Урахування зазначених результатів створює підґрунтя для вдосконалення чинної системи професійно-психологічного відбору кандидатів до лав ДСНС, підвищення її прогностичної валідності та ефективності.

Розроблена автором структурно-функціональна модель надійності професійної діяльності піротехніка є теоретично обґрунтованою та практично значущою. Вона формує наукові передумови для вдосконалення системи психологічного забезпечення на всіх етапах виконання завдань у сфері гуманітарного розмінування, забезпечуючи цілісне бачення вимог до фахівця та механізмів підтримання його професійної надійності.

Особливої уваги заслуговує запропонований соціально-психологічний тренінг, спрямований на оптимізацію і корекцію професійно важливих якостей піротехніка, який базується на результатах емпіричного дослідження та враховує специфіку екстремальних умов виконання службових завдань, що забезпечує його практичну спрямованість і прикладну цінність.

Отже, практичні результати дослідження мають вагоме значення для вдосконалення системи психологічного забезпечення функціонування піротехнічних підрозділів ДСНС та вже впроваджені у діяльність Міжрегіонального центру гуманітарного розмінування та швидкого реагування ДСНС України, Львівського державного університету безпеки життєдіяльності та Національного університету цивільного захисту України.

5. Оцінка оформлення дисертації та апробація результатів дослідження.

Характеристика змісту дисертаційної роботи визначає, що її структура та обсяг цілковито відповідає вимогам до кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота здобувача Булайтіса Андрій Віталійовича загальним обсягом 274 сторінок складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел зі 176 найменувань, додатків, містить 9 рисунків та 40 таблиць. Зміст дисертації повністю відповідає спеціальності 053 – «Психологія».

Дисертація загалом написана грамотною науково-технічною мовою у відповідності з вимогами до оформлення кваліфікаційних робіт. Стиль викладання матеріалів дослідження, наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечують доступність їх сприйняття.

За темою дисертації опубліковано 15 наукових праць, з яких 4 статті у фахових виданнях України (одноосібні) та 11 тез конференцій.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, слід зробити певні зауваження та вказати на окремі положення дисертаційної роботи, що викликають деяку дискусію:

1. Зважаючи на сучасний розвиток емпіричної психології, що дозволяє досліджувати складні інтегральні феномени, у роботі хотілося б бачити ширший аналіз сучасних підходів до емпіричного вивчення надійності саме як системної характеристики. Автор ґрунтовно підійшов до теоретичного аналізу самого поняття «надійність» і його співвідношення з «безпомилковістю діяльності», проте роботі дещо бракує розбору конкретних прикладів застосування сучасного емпіричного інструментарію (зокрема, методів математичної статистики) для вимірювання інтегральних параметрів діяльності фахівця.

2. Позитивно оцінюючи процедуру інтегрального оцінювання надійності, покладену в основу поділу груп дослідження, в якій поєднуються самооцінки та взаємооцінки («побратимів») й експертні оцінки командира, варто зазначити, що для досягнення більш рівного їх врахування, процедура оцінювання мала б базуватися на єдиному принципі. Доцільно було б диференціювати всі види оцінювання відповідно до 5 визначених автором етапів гуманітарного розмінування. Крім того, при розрахунку інтегрального показника автор використовує вагові коефіцієнти. Не ставлячи під сумнів тезу про більшу вагомість оцінки командира (яка відображує роль підлеглого у системі підрозділу), зазначимо, що в тексті дисертації дещо не вистачає вичерпного математико-статистичного або експертного обґрунтування використаних значень вагових коефіцієнтів.

3. В першому розділі автор презентує добре диференційовану структурно-функціональну модель надійності діяльності фахівця піротехнічних підрозділів ДСНС, що містить 4 (функціональна, когнітивна, емоційно-вольова та соціальна) види надійності, які за допомогою експертних оцінок співвіднесені з 5 етапами гуманітарних розмінувань. Крім того, на етапі емпіричного дослідження в цю теоретично побудовану модель вводиться змінна ставлення до діяльності у звичайних умовах та умовах воєнного стану (позначена як «вартість» діяльності). Проте далі на емпіричному етапі дослідження, запропонована модель спрощується, їй дещо не вистачає емпіричних визначень взаємного співвіднесення видів надійності, механізмів перемикання між ними, врахування чинника ставлення до діяльності та можливості взаємокомпенсацій різних видів надійності (в роботі є посилання, що командна робота, можливо, компенсує недоліки функціонального виду надійності с.143), що могло бути хоча б частково реалізованим при використанні в емпіричному дослідженні кореляційного аналізу. Крім того, більш переконливим підтвердженням моделі могло б стати застосування регресійного аналізу, де залежною змінною виступала б інтегральна оцінка надійності на конкретному етапі, а незалежними – показники чотирьох видів надійності. Це дозволило б визначити реальний внесок кожного виду в загальну надійність на різних етапах гуманітарного розмінування. І навіть без використання зазначених методів математичної статистики, досліднику варто було здійснити певне теоретичне узагальнення отриманих даних, сформулювати на їх основі цілісний несуперечливий психологічний портрет «високонадійного фахівця» піротехнічних підрозділів ДСНС.

4. Слід зауважити, що у підпункті 3.3.1 автор приділяє значну увагу «історії» виникнення методу соціально-психологічного тренінгу, що є дещо надлишковим для розділу, присвяченого опису емпіричного дослідження та апробації програми. Водночас, сама структура тренінгу заслуговує на високу оцінку, оскільки демонструє зрілий науковий підхід через вдалу інтеграцію циклу Д. Колба та терапевтичних інтервенцій Р. Лазаруса.

7. Загальний висновок.

Незважаючи на зазначені вище певні недоліки та зауваження, дисертаційна робота «Психологічні засади надійності професійної діяльності піротехніків ДСНС в умовах воєнного стану» є закінченою науковою працею, у якій вирішене важливе наукове завдання у галузі психології. Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», Постанові КМУ від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор Булайтіс Андрій Віталійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

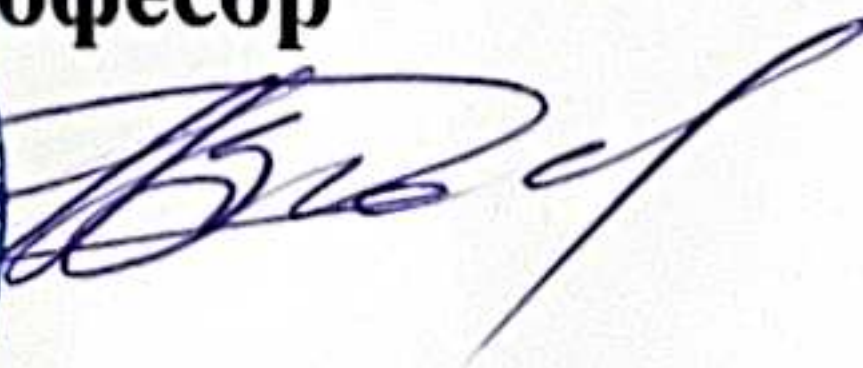
Провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України навчально-наукового інституту роботи з персоналом Національної академії Національної гвардії України кандидат психологічних наук, с.н.с.

Яніна МАЦЕГОРА

Підпис Мацегори Я.В. засвідчую,

Т.в.о. першого заступника начальника Національної академії Національної гвардії України з навчальної та методичної роботи кандидат військових наук, професор полковник

Володимир ТРОБЮК